

Knjige o Titu

Autor Administrator
 Wednesday, 06 January 2010
 Zadnja Promjena Saturday, 21 April 2012

Tito-tajne vladara-Zvonimir Despot (Veèernji list-Zagreb) Glavni dio ove knjige nastao je ponajprije na temelju istraživanja beogradskih arhiva, najviše Arhiva Josipa Broza Tita koji je od ljeta 2009. smješten u Arhivu Jugoslavije, kao i arhivskih dokumenata Predsjedništva SFRJ te CK SKJ koji se također čuvaju u spomenutom arhivu. Titov arhiv sastoji se od dva fonda: Kancelarije maršala Jugoslavije (obuhvaća razdoblje od 1943. do 1953. u 186 arhivskih kutija) i Kabineta predsjednika Republike (od početka 1953., kad je Tito prvi put izabran za jugoslavenskog predsjednika, pa do njegove smrti 1980. godine, u 2432 kutije). U ovom drugom fondu nedavno je konačno sređen i otvoren za istraživanje i Titov Lièni fond (16 kutija), u kojemu je njegova osobna korespondencija, primjerice pisma Miroslava Krleže koja su u ovoj knjizi. No svakako je najvrjednije otkriće Titova dnevnika, koji je on vodio potkraj 1950. i početkom 1951. godine.

Knjiga se sastoji od tri dijela. U prvom dijelu je, nakon uvoda, 12 poglavlja: Boljševik, Protiv Katolièke crkve, Izmeðu Istoka i Zapada, Gospodarstvo, Nesvrstani, Studentski bunt 1968., Sjeèa Hrvata, Bugojanska skupina, Na putu oko svijeta, Lovac, Jovanka i Miroslav Krleža. Ona obrađuju neke od najvažnijih aspekata Titova života i rada, i to najviše na temelju arhivskih dokumenata, a onda i uz konzultacije s dosad objavljenom literaturom, posebno onom memoarskom. Zato prvi dio i nosi naziv "Najnoviji prilozi", kao što je i cijeloj knjizi podnaslov "Najnoviji prilozi za biografiju Josipa Broza". Jer knjiga ne zaokružuje sve aspekte Titove biografije, niti obuhvaća sva zbivanja. To joj nije namjera. U ovom je trenutku to i nemoguće jer je još previše dokumenata koji s vremenskim odmakom postaju dostupni i koje tek treba istraživati. Cilj joj je javnosti i povijesnoj struci, ali i ne samo njoj, iznijeti nove materijale koji će poslužiti za daljnju analizu Titova lika i djela.

U drugom dijelu tri su analize na posve određene teme. Tu je dosad najopsežnija analiza Titove odgovornosti za masovne zloèine nakon Drugoga svjetskog rata, zatim i te kako zanimljiva prva stručna analiza o tome što je o Titu mislio i pisao pokojni hrvatski predsjednik Franjo Tuđman, te prvi pokušaj znanstvene sinteze o tome što je Titova ostavština danas. Te su priloge napisali povjesničari s Hrvatskog instituta za povijest dr. sc. Vladimir Geiger, dr. sc. Nikica Bariè i dr. sc. Mario Jareb. U istom poglavlju još su dva i više nego zanimljiva teksta. Prvi je o Titu i arapsko-islamskom svijetu Hassana Haidara Diaba, koji otkriva dosad posve nepoznate detalje iz tog dijela Titova djelovanja, a drugi iz pera Sergeja Županièa donosi presjek najnovijih nama nepoznatih dokumenata koje je posljednjih godina objavilo amerièko Državno tajništvo iz vremena amerièkih predsjednika Kennedyja, Johnsona, Nixona i Forda.

U treæem dijelu pet je vrlo zanimljivih razgovora s osobama koje su ili bile u izravnom doticaju s Titom ili analiziraju neke njegove aspekte djelovanja. To su vrhunski pravni stručnjak Mirjan Damaèka, bivši jugoslavenski savezni sekretar za vanjske poslove Mirko Tepavac, odvjetnica Saddama Husseina Bushra Al Khalil, amerièki politolog Gordon Bardoè i hrvatska glazbena diva Tereza Kesovija.

Predgovor je napisao dr. sc. Igor Zidiè, predsjednik Matice hrvatske, a pogovor beogradski publicist i novinar Pero Simiè. Knjiga je obogaćena vrhunskim fotografijama. Rijeè je o originalnim fotografijama iz Titove fototeke koja se danas čuva u beogradskom Muzeju istorije Jugoslavije. Ona obuhvaća oko 15.000 fotografija koje prate Tita od 1948. do 1980. godine u Jugoslaviji i svijetu, privatno i službeno, a za ovu knjigu odabrano je oko 150 fotografija. Tito bez maske - Miro Simiè (Mladinska knjiga-Ljubljana/Sarajevo) Izdanje u kojem æete Tita upoznati kao èovjeka od krvi i mesa. Tito kao vojskovoða, državnik i vladar, ali i kao èovjek sa svim svojim ljudskim slabostima. Kakvo god bilo vaše mišljenje o Titu, morate priznati da je i sada, 28 godina nakon smrti, još uvijek predmet mnogih rasprava. Da li je Tito bio grofovskog porijekla? Da li je taèna teorija da je Titu njegovu suprugu Jovanku "podmetnula" Udba? Zašto se prije smrti odlueio za odlazak u ljubljanski Klinièki centar, a ne za lijeèenje u Beogradu? Autor knjige, Miro Simiè, je u Arhivi Republike Slovenije, u kutiji broj 36, otkrio intrigantne i javnosti do sada nepoznate pojedinosti iz života Josipa Broza. U toj kutiji je, izmeðu ostalog, bio èuvan i autopsijski izvještaj o Josipu Brozu koji dokazuje da su se Titovi ljekari tokom lijeèenja odlueili za pogrešne medicinske zahvate. Ta kutija sadrži i dokumente za koje možemo reæi da predstavljaju Titov testament, njegovu posljednju volju, a u toj istoj kutiji pohranjeni su i vjerodostojni dokumenti koji svjedoèe o najèuvanijoj tajni politièkog vrha bivše države: dramatiènom prekidu veze izmeðu Josipa i Jovanke Broz. Bez obzira na razne kontroverzne tvrdnje, Tito je èuven i danas, gotovo tri decenije poslije smrti. Autor knjige rođen je u Titovoj Jugoslaviji, sjeæa se trenutka kada je Tito umro i doživio je raspad Jugoslavije. Kao novinar i publicista dugo je radio u sopoljopolitièkoj redakciji ljubljanskog "Dnevnika" i mariborske "Veèeri". Posebno se bavi izuèavanjem Prvog svjetskog rata.

U periodu 1981-1987. gotovo svakog ponedjeljka pripremao je izvještaje sa sastanaka predsjedništva centralnog komiteta SK Slovenije. Imao je sreæu da bude jedan od rijetkih novinara koji su uspjeli da doðu do posebnih dokumenata o Titu i epohi u kojoj je živio. Tito-tajna veka (Tito fenomen stoljeæa) – Pero Simiè (Veèernje novosti-Beograd, Veèernji list-Zagreb) Godine 2010. navršit æe se 30. obljetnica smrti Josipa Broza Tita. Iako je o njemu nakon njegove smrti, a još više nakon raspada komunistièke Jugoslavije, izloženo mnogo toga, knjiga, povijest i povjesničari o njemu su zapravo još uvijek rekli premalo, posebice u Hrvatskoj.

Štoviše, Tito je u nas èešći predmet dnevnopolitièkih prepucavanja, koja idu tako daleko da ga èak javno mora "braniti" i predsjednik hrvatske države osobno. Veæ ta èinjenica dovoljno govori da su u Hrvatskoj pomiješani osjeæaji prema Titu, pa i meðu dijelom povjesničara, te da su još dosta glasni ljudi koji su bili dio njegova sustava vladanja. No jedno su osjeæaji i nostalgija prema njemu i njegovu vremenu, kao i obrana vlastitih

biografija, a posve drugo su povijesne činjenice. Na demokratskom zapadu ne dvoje o Titu. On je bio jedan od najvećih diktatora 20. stoljeća. U inozemnoj stručnoj literaturi, kao i u radovima zapadnih povjesničara, već je uvriježen pojam "titoizam" za sustav vladanja kojemu je i inspirator i vođa bio Tito. Svi se više-manje slažu da su korišteni titoizma u staljinizmu/boljševizmu, ali njegov je pravi datum "rođenja" u 1948. godini, nakon Titova razlaza s dojučerašnjim uzorom i pokroviteljem Staljinom. Tada se počeo razvijati Titov tzv. treći put između zapadnog kapitalizma i sovjetskog komunističkog sustava. Titoizam je bio politički sustav koji je obuhvaćao sav javni život, ali i velik dio privatnog života svih jugoslavenskih građana. Glavni elementi titoizma bili su, kako navodi njemačka povjesničarka Katrin Boeckh, "socijalističko tržišno gospodarstvo" i "samoupravni socijalizam", uporaba različitih oblika nasilja u borbi protiv opozicije, u koju su se ubrajali pripadnici Katoličke crkve i drugih vjerskih zajednica, ali i odbačeni komunisti, zatim prekrivanje socijalističke državne ideologije idejom "bratstva i jedinstva" među jugoslavenskim narodima, kult vođe Tita, kult partizana i militarizacija civilnog društva... Dakako, sve pod striktnom kontrolom i političkim monopolom Komunističke partije. No titoizam je, za razliku od većine zemalja Istočnog bloka, karakterizirala i otvorenost državnih granica, većee kulturne slobode, a Jugoslavija je imala i veliku vanjskopolitičku važnost jer je bila jedna od vodećih zemalja u Pokretu nesvrstanih. Unatoč svemu tome, u nas još nema sustavnog istraživanja titoizma.

Za Peru Sircica moglo bi se, bez pretjerivanja, reći daje možda najbolji poznavatelj Tita u svijetu! Taj beogradski novinar i publicist Tita istražuje već 20-ak godina. On je bio prvi koji je ušao u tajne ruske arhive i u njima radio na materijalima o Titu. Kako su korišteni titoizma u staljinizmu, i kako se Tito politički formirao u Moskvi, nemoguće je razumjeti Tita i sve ono što je poslije uslijedilo bez potpunog poznavanja njegovih moskovskih godina. To Titovo razdoblje političkog odrastanja ključ je za razumijevanje njega kao osobe te sustava koji je on vodio i predstavljao. Pero Simić dosad je već objavio nekoliko knjiga o Titu, a ova je vrhunac njegova dugogodišnjeg istraživanja. Ovo je zapravo prva Titova politička biografija. Istina, ni ona neće dati baš sve odgovore na pitanja o Titu, jer je on ipak bio kompleksna ličnost. Sigurno je, međutim, da će Simićeva knjiga biti prekretnica u razumijevanju Tita i titoizma te da se niti jedan povjesničar neće moći upustiti u istraživanje Titova lika i djela, a da je ne uzme u obzir kao jednu od osnovnih studija o njemu. Jer Simić ne naklapa i ne izmišlja. Cijeli njegov tekst potkrijepljen je dokumentima i literaturom. No naglasak je svakako na arhivskim dokumentima, i moskovskim i beogradskim.

Simić se u knjizi ne koristi tekim riječima kad govori o Titu, primjerice da je zločinac. Ćitatelju je preporučeno da stvori zaključak tko je Tito pošto pročita knjigu. I tako da će itko poslije čitanja ostati ravnodušan. Velika većina čitatelja, pa čak i povjesničara, shvatit će da su o Titu zapravo znali jako malo (ili) površno. Simić je poklonio veliko povjerenje Većernjem listu da hrvatskim čitateljima objavi njegovu knjigu u hrvatskom prijevodu. Kako je ona nastala, što sve ima u njoj, kako je ušao u ruske arhive, o tome dalje piše autor.

Pa, čitajmo ga! Titov dnevnik – Pero Simić (Većernje novosti-Beograd) Od sutra, 20. oktobra na kioscima širom Srbije, Crne Gore i Republike Srpske, naći će se nova hit knjiga - TITOV DNEVNIK, autora Pera Simića, a u izdanju Kompanije "Novosti". Važnu ulogu u nastanku ove knjige odigrao je Arhiv Jugoslavije. Od svog postanka pa sve do leta ove godine, Titov Arhiv bio je najzatvorenija institucija te vrste na čitavom prostoru bivše Jugoslavije. Istraživačima je i nakon Titove smrti pružan tek delimičan uvid u dokumentaciju vezanu za lik i delo Vrhovnog komandanta. Ono što se moglo dobiti bila je takozvana "arhivska konfekcija", spisi vezani za Titove hobije ili njegov humanitarni rad. Pero Simić u saradnji sa Arhivom Jugoslavije došao je do ovog, kako sam kaže, neverovatnog dokumenta, jer je Josip Broz bio poznat po tome što je kao apsolutni vladar sam vodio Jugoslaviju, ne ostavljajući ovlaštenja nikome, nerado je ostavljao pisane tragove, tako da sve do ove godine (dok Arhiv Josipa Broza Tita nije pripojen Arhivu Jugoslavije) ni Titovi najbliži saradnici nisu znali za postojanje ovakvog dokumenta. Ni za njegovog života, ni posle Titove smrti, njegov dnevnik nisu pominjali ni Titovi službeni biografi, ni njegovi najbliži saradnici. Titostalgija - Mitja Velikonja (Mirovni institut-Ljubljana, Biblioteka XX vek-Beograd) U sklopu domaće kulture sećanja verovatno je najmarkantnije ime Josipa Broza Tita. Premda neravnomerno, nostalgijeno sećanje na titoizam prisutno je u svim novim balkanskim državama. Titostalgija je deo opšte jugonostalgije. Mladi ljubljanski sociolog kulture Mitja Velikonja pokušao je da objasni kako se i zašto danas sećamo Tita. Engleski prevod knjige sastoji se iz šest poglavlja, zaključka i literature. Pisac je pokazao kako se Tito širom bivše Jugoslavije iskazuje u masovnoj kulturnoj produkciji i zašto se njegovo ime još uvek dobro prodaje. Velikonju ne zanima stari, nego novi titoizam, odnosno Titov "život" posle smrti. Tito je prisutan u trgovinama suvenira, a proslave Titovog rođendana svedoče o neuzdrmanom mestu Tita u domaćoj kulturi sećanja. Titostalgija je deo jugonostalgije, a u svetu je titoizam odavno sinonim režima nezavisnog od SSSR-a. Velikonja sažeto, već i modernom konstruktivističkom retorikom i uz dosta nijansiranja pokazuje kako je i zašto je slika Tita još uvek politički simbol, artefakt masovne kulture i deo svakodnevnog diskursa i prakse. Njegov pristup se oslanja na M. Albva i S. Bojm. Na simboličkoj ravni on prepoznaje nostalgijeni diskurs o Titu koji se koleba između melanholije, melodrame i kiča, ali i razložno zapaža da titostalgija slaveći prošlost kritikuje sadašnjicu i više nam govori šta je danas loše, nego šta je bilo bolje u prošlosti. Velikonjin pristup je kombinacija konstruktivističkog i simbolističkog pravca u kulturi sećanja. U sredini nije realni Tito, nego Tito-simbol kao referentni okvir smisla, koji osmišljava ili obesmišljava iskustvo. Pamćenje Titaje simbolički okvir koji iskazuje potrebe određenih grupa. Tito je simbol sigurnosti kod sirotinje ili totalitarizma kod elita. Demonizacijom socijalizma bave se možni, titostalgijom podvlaćeni. Ali Velikonju ne zanima da li je Broz bio dobar ili loš momak. On se kloni dubljeg ideološko-kritičkog pristupa, pa je bliži Albva i Hobsbaumu. Ipak njegovi odgovori na pitanje otkuda nostalgija za titoizmom ne ostaju uvek u okviru simbolizma gde inače govor o dominaciji simbola i brendova zamagljuje važnije oblike prinude. Poznato je da nezadovoljstvo postojećim ne vodi uvek radikalizmu nego katkada i nostalgijeni

snovima o boljoj prošlosti. Crvene nostalgije ima od Baltika do Jadrana. Velikonja analizira njenu vizuelnu kulturu na prostoru bivše Jugoslavije: proslave, muzeje, suvenire, grafite, ilustrovanje i javnu ikonografiju. Istraživanja građa o kulturi nostalgije prilično je reprezentativna, premda nužno nepotpuna. Pisac posmatra sentimentalnu nostalgiju kao diskurs tranzicije razlikujuću kulturu titostalgije u ranijoj Jugoslaviji od titostalgijene kulture u novim balkanskim državama različitog statusa. To su oslobođene i okupirane teritorije, protektorati, entiteti, distrikti, federacije, enklave, ili, ironično rečeno, nove "banana" i "burek" republike. Opet je zaključak da danas Broza kao pozitivnu figuru opaža većina sredovećnih i starijih građana, a to naročito važi na Kosovu. Ali sećanja na Tita se reakcentuju. O reakcentovanju sećanja u Hrvatskoj rečito govori to što je u Kumrovcu Ulica Josipa Broza Tita preimenovana u Ulicu Josipa Broza, dok je osnovna "kola" "Maršal Tito" preimenovana u "kolu" "Josip Broz". Joža je u Hrvatskoj dečak sa Sutle, a nije Tito - heroj sa Sutjeske. U novim balkanskim državama postoje brojna mesta sećanja na Tita: Memorijalni park i muzej u Kumrovcu, Kuća cveća u Beogradu, muzej u Drvaru, spomen zbirke na Brionima i na Visu. Nije reč o negovanju autentičnog sećanja nego o medijskom društvu koje je načelo konstrukcija mita ili brenda. Pomenuta mesta na različite načine brendiraju Tita kao bon vivana (reklamirajući Tito - turizam). Reditelji V. Brešan i G. Marković su ga karikirali, ironizirali i demonizovali u u filmovima "Maršal" i "Tito i ja". Ali Velikonja pominje i drugačija mesta sećanja. Tako su ugledna mesta okupljanja mladih kafe "Tito" u Sarajevu, luksuzni restoran "Maršal" u Podgorici, bar "Tito" u centru Umaga, "Broz" kafe u Skopju, kafe "Tito" i "Nostalgija" bar u Ljubljani, bar "29. novembar" u Mariboru, "Tito" kafe u Beogradu i sl. U Skopju je metalski zavod "Tito" zadržao ime, a u Labinu je 2005. otkriven novi spomenik Brozu 2005. U mreži titostalgijene kulture Velikonja pažljivo analizira i pominje razne komemoracije i svečanosti. Tito je idealizovan kao simbol prijateljstva, solidarnosti, napretka i sigurnosti, ali i kao simbol patnje i propasti društva kao npr. kod etičara S. Stojanovića koji koristi ironičnu metaforu Titonik. Lako je pojmljivo da je nostalgija jača što je stvarnost crnja. Ali kako to da se titostalgija javlja i u Sloveniji i kod dela mladih? Tu je odgovor složeniji i ne može se svesti na žal starijih za mladošću niti na egzotičnost Titove velike i nezavisne države. Velikonja priznaje da je Broz bio populista, a ne kabinetski vođa kao savremeni političari. Osim toga, ne može se lako zaboraviti industrijska i društvena modernizacija Jugoslavije i Titov ugled u svetu koji nije bio prazna reputacija. Pisac prilično uverljivo sociološki i kulturološki računava protivrečnu titostalgiju: Josip Broz dobar skroz. Kod običnog čoveka Tito je svakako pozitivna figura, a u celini gledano Broz danas ima više pluseva nego minusa. Uzdržanom sudu da je Tito sačuvao pozitivnost koja se ne može do kraja definisati Velikonja dodaje: "Jednostavno Tito je Tito, a nostalgija funkcioniše kao jedina neupitna i nepromenljiva istina o kojoj se ne može raspravljati. Nostalgija nam mnogo govori o nezadovoljstvu sadašnjicom, to je konstrukcija, a ne vraćanje prošlosti". Ova teza je zaoštrena u stavu da je titostalgija priča o izgubljenom raju koji nikada nije postojao. Biće da je i ova teza izvedena iz piščeve sklonosti simbolizmu, a ne ka kritici ideologije. Naime, rečena ocena je preostala jer je sećanje na titoizam i rezultat realnog poređenja socijalne sigurnosti titoizma sa tegobama tranzicije. Velikonja dodaje da se danas žali za prošlim željama, perspektivama i starom slavom. Pitanje je, međutim, da li su to bile samo puste prošle želje. Utisak je da Velikonja donekle potcenjuje socijalnu sigurnost socijalističke države i njene društvene pokretljivosti. Tito jeste njen krunski simbol i to već dosta govori o njemu. Pisac se, dodajući, mestimično trudi da izbegne banalnu relativizaciju titoizma i čestu pauzalnu ocenu da je pozitivno sećanje na socijalizam rezultat prohujale mladosti ili prošlih pustih želja i nada. Istini za volju ovaj filter mladosti ulepšava ne samo Tita nego i mnoge druge lidere koji su u a posteriori projekciji više dobri vladari i zaštitnici, nego što su realne istorijske ličnosti sa dobrim i lošim stranama. Jer i nostalgija, slično etnocentričnom mišljenju, pripada dihotomnom i jednostranom, varljivom toplom utopijskom sećanju. I budući da svaka utopija traži sreću, slobodu, sigurnost zlatnog doba i zemlju meda i mleka, to je i nostalgija žudnja za boljim svetom. Utoliko i jugonostalgijari traže raj u Titovom vremenu, ali i ne samo više. Naime, nasuprot liberalizmu koji je lišen utopije, a danas i za mnoge beznačajna realnost, u titoizmu je bilo nade i vere u bolje sutra. Danas više nema vere da će biti bolje. Dakle, nostalgija jeste i žal za dobom koje je bilo ispunjeno nadom. Ako je Tito danas simbol doba masovne nade običnog čoveka, i ukoliko se složimo da je nada važan segment samoodređenja i motivacije, onda se današnji nestanak nade (u Blohovom smislu) ne može definisati jednostavno kao dokaz ranije veštine velikog prevaranta i iluzioniste - Tita. Drugim rečima, pitanje je da li se Tito danas pamti samo zbog toga što nam je nudio lepu budućnost, za razliku od savremenog oporog neoliberalizma koji realistično nudi samo rizično društvo? Razlika između titoizma tranzicije jeste složenija od razlike između iluzije i realizma. Velikonja ne ulazi u ova pitanja, ali se ograđuje od tvrdnje da je titostalgija kao dominantna diskurzivna konstrukcija sećanja na Tita i virtuelnu Jugoslaviju prazna utopija. Nije utopija, jer je utopija okrenuta budućnosti, dok je titostalgija okrenuta prošlosti. A šta je onda? Preciznije rečeno titostalgija je simbolizacija traganja za boljim svetom koja traje još od raspada Jugoslavije. Premda sećanje ove vrste nije delatna radikalna alternativa, a još je manje ideologija nove levice, koje skoro i da nema, titostalgija se ne može svesti ni na običaj pokušaj da se ulepša prošlost i da se nađe emotivna osnova kritike sadašnjice. Titostalgija jeste i rezultat poređenja konkretnih aspekata društvene sigurnosti u socijalizmu i u tranziciji: rata i mira, progona i međuetničke trpeljivosti, uposlenosti i nezaposlenosti, besplatne i skupe zdravstvene zaštite i kolovanja, zatvorenih i otvorenih granica, umerene i visoke stope kriminala i sl. Dakle, treba razlikovati toplu jugostalgiju od hladnog i realističnog poređenja titoizma sa sadašnjicom. Premda je u osnovi mutna čežnja, nostalgija privlači jer je "disidentska", ali i zato što se, kako uočava Velikonja, protiv hegemonij demonizaciji prošlosti. Upravo zato što je reč o romantičnom okviru protesta protiv tegoba u svetu koji se brzo menja nostalgija ne može biti subverzivna kritika sadašnjice, odnosno ne može jasno problematizovati teleologiju tranzicije i njenu neistoričnu dogmu da živimo u konačno oslobođenom svetu. Kao što nijedna nostalgija nije operativna ni programska, nego je više maštovita, elegična i nesvesna, tako ni

titostalgija nema mnogo zajedničkog sa realnom ocenom titoizma. Velikonja je dobro uočila da ovo mutno osećanje višegovori o tome zašto ponovo gradimo Broza, nego o realnim protivrečnostima Brozove politike. U nostalgiji se sećanja ne samo evociraju nego se i konstruišu, redefinišu i prilagođavaju. Nije to samo dekontekstualizacija nego i potpuno nova kontekstualizacija Broza. Pisac ove knjige uočava, ali i ne razvija tezu da je današnja slika Tita, koja obitava unutar jugonostalgije, simptom poslesocijalističke tranzicije, koja obeležava tegobnu kombinaciju neoliberalizma, nekonzervatizma i poslekolonijalizma. S obzirom na to da titoizam ne može danas biti alternativa savremenom kapitalizmu, nego je to bio u svom vremenu, jugonostalgija jeste romantična, a ne realni otpor nacionalističkoj amneziji i selektivnom pamćenju. Iako je prošlost u nekim važnim segmentima bila humanija od sadašnjice, nostalgijom primisao da je povratak prošlom režimu moguće jeste nerealna i neistorijska. Pa ipak, da li to znači da titoizam treba ignorisati u traženju novih alternativa? Svakako, ne. Naprotiv, realna i slojevita analiza titoizma može pomoći celovitijem promišljanju kritike savremenog kapitalizma. Na neki način tome može pomoći i ova knjiga koja opisuje jugonostalgijom težnje uprkos tome što ove ne mogu operacionalizovati program kritike kapitalizma i uprkos okolnosti da su često neartikulirana želja za boljim. Može li, dakle, kritika postojećeg izvući neku korist od analize titostalgije? Može pre svega dijagnostičku, jer prihvatanje ili odbacivanje jugonostalgije već jasno pokazuje stupanj i usmerenost nezadovoljstva postojećim. Nostalgija je, dakle, važnija kao pokazatelj nezadovoljstva sa postojećim nego kao osnova kritike postojećeg. Prosto rečeno kritika je hladna i konkretna analiza, a nostalgija je topla i mutna težnja. Iako se nije bavio ovom uspešnom, Velikonja je na konkretnom materijalu u ovoj knjizi nostalgiju "rađao" na moderan i slojevit način. Todor Kuljavić Titova kuharica - Anja Drulović (Fraktura) Titova kuharica jedna je od najintrigantnijih kuharica napisanih na ovim prostorima. Kuharica koja nije samo kuharica već je i uzbudljivo povijesnotivo, knjiga koja nas vodi iza kulisa velikih i ključnih povijesnih događaja a kojima je glavni akter bio Josip Broz Tito, jedna od najfascinantnijih povijesnih osoba s ovih prostora i jedan od najvećih svjetskih državnika dvadesetog stoljeća. Počinje od prve službene državničke večere kod Staljina 1944. godine, a završavajući s ručkom na aerodromu u Irskoj nakon povratka s konferencije nesvrstanih u Havani 1979. godine, ova kuharica obuhvaća mnoge važne i ključne susrete Josipa Broza Tita kako s najvažnijim političarima svoga doba poput Kennedyja, Hruščova, Brežnjeva, Churchilla, tako i s glumcima, glumicama, književnicima, pripadnicima domaćeg i svjetskog jet-seta poput Gine Lollobrigide, Elizabeth Taylor ili Sophie Loren. Ova jedinstvena knjiga nastajala je višegodina prema sačuvanim knjigama recepata i jelovnika koje je brižno pripremao višedesetljetni Titov "kućar" hrane gospodin Branko Trbović, po struci kemičar, a koje je prikupila autorica Anja Drulović. Svako jelo, a riječ je o sedamdesetak jela tzv. domaće kuhinje, iznova je pripremljeno te su svi recepti primjereni za pripremanje za četiri osobe. Jela su kuhana i snimana u restoranu Okrugljak u Zagrebu, spravlja ih je kuhar Marijan Hornung, a fotografirao Hrvoje Serdar. Vino primjereno pojedinom jelu preporučio je naš poznati gastro stručnjak René Bakalović koji je ujedno i autor predgovora. Svaki ručak ili večera popraćeni su uvodnim tekstom, originalnom, uglavnom nikada prije objavljenom fotografijom Josipa Broz s nekim od svjetskih državnika i izvornim jelovnikom. Povijesne činjenice provjerio je dr. Damir Matanović, a povijesne fotografije uglavnom su iz Arhiva Josipa Broza Tita iz Beograda. O Titovoj kuharici autor predgovora René Bakalović rekao je: "Nakon ove kuharice, na temelju ovih izuzetnih zapisa mogao bi se napraviti veličanstveni gastro-povijesni roman - kronika jednog vremena. Kakvi gosti, kakvi ambijenti, kakva jela, kakav ugođaj i kakve teme razgovora!... Kraljevi, aho, tajkuni, režiseri, glumice, nitko, pa ni najveći svjetski likovi nisu podijelili stol s Josipom Brozom a da nisu ostali fascinirani njegovom pojavom i nastupom. Tito, blještava scenografija, dobra hrana, vino, dižestiv i cigara na kraju: kakva moćna, zanosna, neodoljiva kombinacija. Naravno da je svaki taj objed izravno pretvoren u dio povijesti, pa je i ova kuharica najintrigantnije gastrotivo s kojim sam se susreo." René Bakalović. Kako smo zabavljali Tita - Minja Subota (Eigoja) Ova knjiga ili zbirka sećanja mojih kolega umetnika koji su imali prilike da nastupaju pred predsjednikom Titom i visokim gostima i državicima koji su u tom periodu dolazili u našu zemlju, proizašla je iz feljtona i televizijske serije »Kako smo zabavljali Tita«. Feljtom pod istim naslovom napisao sam za »TV reviju« 1990. godine. Tiraž »TV revije« u to vreme bio je oko 450 000 primeraka, naravno u ondašnjoj Jugoslaviji, ali niko nije bio siguran da li zbog feljtona ili slike ruskog »dotvorca« Ćumaka, koju je taj list objavljivao iz broja u broj, a koja je, kad je pogledate, ili prislonite uz telo, ležala mnoge bolesti i činila da bolovi prođu. Mnogi bi da su na mom mestu Ćumakovu sliku stavili na korice ove knjige, pa ako i sama knjiga ne bi bila interesantna čitaocima, bila bi bar »lekovita«. Zahvaljujući razumevanju mojih kolega umetnika i uspešnoj saradnji sa »Filmskim novostima«, 2003. godine snimili smo seriju »Kako smo zabavljali Tita«, bogato ilustrovanu ekskluzivnim filmskim materijalima. Ovu seriju otkupila je RTS i emitovala u nekim praktično nevidljivim i neuhvatljivim terminima, tako da je veliki broj gledalaca koji je htio da je prati, morao da čeka do dva sata noću ne bi li video nastavak serije u ovom »premijernom« terminu. Posle toga sam pitao neke moje prijatelje sa Televizije da li su obavešteni da je Tito odavno umro i da nema nikakve bojazni što se toga tiče, a i da su kazivanja umetnika samo njihovo viđenje tog vremena i Titove ličnosti bez namere da brane »Titov lik i delo«. I eto, od tih kazivanja umetnika, od kojih su većina i danas slavni i cenjeni, sastavio sam ovu knjigu priča, koja će verujem na interesantan način prikazati ono vreme, koje su mnogi od nas proživeli. Knjiga je izašla u izdanju Eigoja i tampe. Promocija je održana u Muzeju automobila u Beogradu, maja meseca 2006. godine Tito i drugovi - Jože Pirjavec (Mozaik knjiga) Knjiga "Tito i drugovi" slovenskog povjesničara Jože Pirjevca predstavljena je u četvrtak u Zagrebu, a autor predgovora ocijenio je kako 30 godina od Titove smrti još nije odmak dovoljan da se objektivno i mirno govori o njemu. O knjizi koju je sa slovenskoga prevela Nina Sokol, a koja je u Sloveniji izašla prije godinu dana, govorili su povjesničar Tvrtko Jakovina, predsjednik Savjeta za vanjsku politiku i međunarodne odnose Budimir Lončar, autor Jože Pirjavec i urednik izdavača Mozaik knjige Vid Jakovina Opačić. Nevjerojatna naklada Autor predgovora Jakovina rekao je kako "svi koji se bave Titom privuku interes javnosti", pa je i knjiga "Tito i drugovi" u Sloveniji postigla "nevjerojatnu nakladu". Po Jakovininim riječima, u Hrvatskoj, u kojoj deseci tisuća ljudi svake godine posjećuju Titov rodni Kumrovec, a istovremeno se za svibanj najavljuju demonstracije protiv zadržavanja imena Trga maršala Tita, o čemu

"trideset godina (od Titove smrti 1980.) nije dovoljan odmak da bi se propitivalo Tita, jer Hrvatska živi podjelu". "Glavno pitanje u našem svakodnevnom političkom životu i dalje je 'Da li Tito ili Tuđman'", rekao je Jakovina. "Nakon raspada Jugoslavije i historiografije su podijeljene državnim granicama", rekao je i dodao kako je "mnogo novca potrošeno, a pitanje je što smo istražili". "Povijesna znanost u te teme mora ulaziti i, hrabrije i spremna na raspravu, s mogućnošću da i jedna i druga strana prihvati argumente", rekao je i dodao kako je on s time vezi "pesimističan". Budimir Lončar pozvao se na srbijansku političarku i historiografkinju Latinku Perović koja je za knjigu rekla da nije riječ "samo o jednoj knjizi, nego o dosad najkvalitetnijoj" knjizi o nekadašnjem jugoslavenskom predsjedniku. Negativne strane Autor je u predstavljanju Titovu ulogu ocijenio kao slojevitu, s mnogo pozitivnih i negativnih strana, "ali su pozitivne strane imale veću težinu i veći utjecaj na sve nas". Najvažnijom pozitivnom stranom Titove ličnosti Pirjavec smatra njegovo djelovanje u Narodnooslobodilačkoj borbi. "NOB je bio najveća gerila u povijesti, dala je narodima povijesnu dimenziju na kojoj su mogli izgraditi svoju budućnost", rekao je. Druga je njegova pozitivna strana "sukob sa Staljinom, bez kojega ne bismo bili to što jesmo. Bez Tita ne bi bilo ni pobjede nad Staljinom, to je postignuće velikog državnika". Treća je Titova velika kvaliteta nesvrstanost, rekao je, pomoću koje je "postao ličnost svjetskih dimenzija", a četvrta što je "otvorio granice", ocijenio je autor. Negativnosti koje autor knjige veže uz Tita jesu "progoni poslije rata, Goli otok te obračun s drugovima, a (Andrija) Hebrang je možda i najveća žrtva", rekao je. Knjiga Tito i drugovi (Tito in tovariši), predstavljena je kao djelo koje na 750 stranica donosi dosad najdetaljniji pregled Titove ratne, političke i državničke karijere, nove detalje iz privatnoga života, njegov odnos sa suradnicima poput Milovana Đilasa i Edvarda Kardelja, ali i niz dosad nepoznatih pojedinosti i svjedočenja, te materijale iz privatnih i državnih arhiva. Nastala je na temelju monografija koje je autor objavio u proteklom desetljeću, ponajviše Povijesti Jugoslavije između 1918. i 1991. godine, kao i studije posvećene raskolu između Tita i Staljina između 1948. i 1949. godine. Autor je knjigom, kaže, želio osvjetliti Titov lik, ali i naslikati skupni portret političke elite koja je djelovala njemu uz bok. Nacional 20.4.2012.